

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ประเทศไทยนั้นมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งมีที่มาต่างๆ กัน แต่มีลักษณะคล้ายคลึงกันของวัฒนธรรม ความเชื่อหรือประเพณีที่เกิดขึ้นในแต่ละสังคมเพราะมนุษย์ย่อมมีความเชื่อร่วมกันที่เกิดจากการยอมรับความศรัทธา ความสมัครใจ ดังที่ พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ได้ให้ความหมายของความเชื่อว่า ความเชื่อเป็นการยอมรับข้อเสนอข้อใดข้อหนึ่งไว้ว่าเป็นจริง การยอมรับเช่นนี้โดยสารถะสำคัญแล้วเป็นการรับเชิงพุทธิปัญญา แม้ว่าจะมีอารมณ์สะท้อนใจประกอบร่วมด้วย ความเชื่อจะก่อให้เกิดภาวะทางจิตขึ้นในบุคคลซึ่งอาจเป็นพื้นฐานสำหรับการกระทำโดยสมัครใจของบุคคลนั้น ความเชื่อเป็นการยอมรับที่แสดงถึงความศรัทธา การเคารพนับถือ และยอมรับอำนาจเหนือธรรมชาติโดยไม่ต้องการเหตุผลว่าสิ่งที่เชื่อนั้นมีหลักฐานพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริงหรือไม่ ความเชื่อของมนุษย์นั้นอาจเกิดขึ้นจากความกลัว สิ่งที่มีอำนาจ ความศรัทธา ความไม่รู้ เป็นความเชื่อที่ไม่ต้องการพิสูจน์

สมปราชญ์ อัมมะพันธ์ (2536, หน้า 7-8) ได้กล่าวว่า “ความเชื่อเกิดขึ้นจากความกลัวและความไม่รู้ สิ่งใดที่มนุษย์ไม่รู้ไม่เข้าใจไม่สามารถควบคุมให้อยู่ในอำนาจได้ มนุษย์ก็เชื่อถือว่าสิ่งนั้นย่อมมีอิทธิพลเหนือมนุษย์จึงทำให้มนุษย์กลัวทำให้เกิดความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์นั้น”

การที่มนุษย์มีความเชื่อในเรื่องต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องนงายหรือความเชื่ออย่างมีเหตุผลเกิดขึ้นในกลุ่มสังคม พฤติกรรมที่มนุษย์ปฏิบัติตามความเชื่อ เพื่อให้เกิดความมั่นคงทางจิตใจ สร้างพลังความศรัทธาและให้เกิดความสบายใจ ก็คือการประกอบพิธีกรรมที่มีการกำหนดระเบียบขั้นตอนที่ชัดเจน เมื่อมนุษย์มีความเชื่ออย่างไรก็มักมีการประพฤติปฏิบัติตามความเชื่อนั้น ดังที่ สุเมธ เมธาวิทยกุล (2532, หน้า 1) ได้กล่าวว่า พิธีกรรม หมายถึง การกระทำที่คนเราสมมติขึ้นเป็นขั้นเป็นตอนมีระเบียบวิธี เพื่อให้เป็นสื่อหรือหนทางที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จในสิ่งที่คาดหวังไว้ ซึ่งทำให้เกิดความสบายใจและมีกำลังใจที่จะดำเนินชีวิตต่อไป เช่น พิธีกรรมทางศาสนาพุทธก็มีพุทธบริษัทเป็นผู้ร่วมประกอบพิธี โดยแผ่ปรัชญาธรรมไว้เป็นหลักการของพิธีกรรมนั้นด้วยโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้คนเข้าใจหลักธรรมโดยไม่รู้ตัว ดังจะเห็นได้จากพิธีทำบุญงานศพก็จะมีหลักคำสอนในพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ในพิธีกรรมตลอดเวลา

พิธีกรรมเป็นแบบอย่างที่มีการสืบทอด มีวิธีการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งตามความคิด ความเชื่อของคนในสังคม เมื่อคนในสังคมนั้นประพฤติปฏิบัติหรือกระทำพิธีกรรมอย่างนั้นเหมือนๆ กันโดยส่วนรวมและสืบทอดการกระทำต่อๆ กันมา พิธีกรรมนั้นก็จะเป็นประเพณีของชุมชนใดชุมชนหนึ่ง เช่น ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด หนึ่งหม้าย แต่งงาน ตาย บวช ปลูกบ้าน เป็นต้น ซึ่งพิธีกรรมเหล่านี้ย่อมมีความแตกต่างกันตามลักษณะพื้นที่และกลุ่มชาติพันธุ์ ในประเทศไทยนั้นมีหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ เช่น มอญ ญวน ม้ง อีก้อ มูเซอ กะเหรี่ยง ฯลฯ ทั้งนี้แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ย่อมมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างกัน บางพิธีกรรมก็สูญหายไปแต่บางพิธีกรรมก็ยังคงมีการปฏิบัติสืบทอดกันมา ทั้งที่ยังรักษาระเบียบขั้นตอนการปฏิบัติอย่างเคร่งครัดและมีการประยุกต์ปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยขึ้นอยู่กับความเชื่อและการสืบทอดของกลุ่มสังคมนั้นๆ ในบรรดากลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายนี้ชนชาวเขาเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มรดรวมที่มีอาศัยอยู่ในประเทศไทยมีอยู่ทั้งสิ้น 6 เผ่าคือ ม้ง มูเซอ กะเหรี่ยง อีก้อ ลีซอ เย้า และชาวเขาที่มีจำนวนมากที่สุดคือชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ดังข้อมูลที่ศูนย์พัฒนาอนามัยบนพื้นที่สูง (<http://www.anamai.moth.go.th>) กล่าวว่ากะเหรี่ยงเป็นชาวเขาเผ่าที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ในประเทศพม่าและได้อพยพเข้ามาในประเทศไทยนับเป็นเวลากว่าร้อยปีมาแล้ว โดยรวมตัวกันอยู่หนาแน่นในพื้นที่ป่าทางทิศตะวันตกของประเทศตามชายแดนไทย-พม่าประเทศไทยมีชาวกะเหรี่ยงอาศัยอยู่ใน 15 จังหวัดคือ กาญจนบุรี ประจวบคีรีขันธ์เพชรบุรี ราชบุรี สุพรรณบุรี กำแพงเพชร เชียงราย เชียงใหม่ ตากแพร่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง ลำพูน สุโขทัย และอุทัยธานี

ฐานข้อมูลปกากะญอ (<http://www.pgazkoenyau.com>) กล่าวถึงความเป็นมาของชาวกะเหรี่ยงในด้านประวัติศาสตร์ว่าชาวกะเหรี่ยงสืบเชื้อสายมาจากเผ่ามองโกล ชนกะเหรี่ยงเป็นเผ่าแรกสุดที่ตั้งรกรากอยู่ในพื้นที่ติดกับต้นแม่น้ำแยงซีเกียงในทะเลทรายโกบีซึ่งรู้จักกันว่า Land of the Flowing sand (ดินแดนแห่งทรายไหล) จากสถานที่ดังกล่าวนี้เองชนชาวกะเหรี่ยงได้อพยพสู่ทางใต้เข้ามาตั้งแหล่งพำนักอาศัยอยู่ในพื้นที่ในชัยภูมิซึ่งเป็นสหภาพพม่าขณะนี้ ประมาณปี พ.ศ. 739 หรือประมาณ 1788 ปีมาแล้ว นักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่าชนชาติกะเหรี่ยงคือชนเผ่าแรกสุดที่อพยพโยกย้ายถิ่นเข้ามาหากินร่นลงสู่ตอนใต้มาตั้งรกรากใหม่ กะเหรี่ยงได้ขนานนามผืนแผ่นดินใหม่นี้ว่า KOW - LAH (กอลาห์) หมายถึง ดินแดนที่เขียวชอุ่มมีความชุ่มชื้น ชนชาติกะเหรี่ยงจึงได้เริ่มต้นหักร้างถางพง ไถพรวนพื้นดินลงมือเพาะปลูกโดยไม่มีอุปสรรคใดๆ ชัดขวางทั้งสิ้น ผลิตผลจากหยาดเหงื่อแรงงานได้ให้ผลตอบแทนต่อพวกเขาอย่างน่าชื่นชม ด้วยสาเหตุอันนี้ชนชาติกะเหรี่ยงจึงได้เปลี่ยนแปลงชื่อของแผ่นดินที่ให้อุดมสมบูรณ์ต่อเขาว่า "ก่อทูล" หมายถึง รั้วที่สกัดทิ้งสิ้นซึ่งความชั่วช้าเลวทราม ความอดอยาก

ยากแค้น สลดสังเวชและความโกลาหลอลหม่าน ซึ่งความชั่วช้าเลวทรามทั้งหลายทั้งปวงจะไม่มี
 ณ ดินแดนแห่งนี้เป็นดินแดนใหม่ที่แสนสะดวกสบาย พรั่งพร้อมอุดมสมบูรณ์โดยไม่รู้จักความ
 ยุ่งยาก ชนชาติกะเหรี่ยงได้ดำรงชีพอยู่กันมาช้านานหลายศตวรรษ ปรากฏการณ์เข้าแทรกแซง
 ก่อทวนของชาวพม่าเกิดขึ้น จึงมีการเข่นฆ่าทำลายวิถีชีวิตที่ไผ่หาแต่สันติของชนชาติกะเหรี่ยงจน
 พังทลายพินาศลง ทั้งนี้เชื่อกันว่าบ้านเมืองเดิมของชาวกะเหรี่ยงอยู่ทางตะวันตกของจีนในกวางสี
 ก่อนที่พวกเขาจะอพยพสู่ดินแดนที่พวกเขาอาศัยอยู่ในปัจจุบัน ชาวจีนเชื่อว่าแม่น้ำแยงซีเกียงนั้น
 เป็น “แม่น้ำของพวกกะเหรี่ยง” ชนชาวกะเหรี่ยงเข้าสู่ดินแดนอินโดจีนตามสายน้ำสำคัญ 3 สาย
 คือ พวกแรกเมื่อ 1128 ปีก่อนคริสตกาล กลุ่มที่ 2 เข้ามาเมื่อ 799 ปีก่อนคริสตกาลกลุ่ม
 สุดท้ายเข้ามาเมื่อ 741 ปีก่อนคริสตกาล

การอพยพเข้ามาในเส้นทางที่ 1 ชาวกะเหรี่ยงกลุ่มนี้อพยพเข้าไปในดินแดนที่เป็น
 ประเทศพม่าในปัจจุบันตามสายน้ำอิรวดีลงไปตามที่ราบลุ่มปากแม่น้ำอิรวดีหรือเดลต้า ในพื้นที่
 เมืองแปร เฮนซาตะ พะสิมหรือปะแสง เมืองละเกิง หรือ ย่างกุ้ง ชาวกะเหรี่ยงพื้นที่แห่งนี้เป็นกลุ่มที่
 ได้รับการศึกษาสูงในสมัยที่อังกฤษปกครองพม่า

การอพยพเข้ามาในเส้นทางที่ 2 ชาวกะเหรี่ยงกลุ่มนี้อพยพเข้ามาตามแม่น้ำสาละวิน
 แม่น้ำสะโดง แม่น้ำเมย และแม่น้ำตะนาวศรี โดยมีชุมชนที่หนาแน่นอยู่ที่เมืองตองอู ผาปูน ผาอ่าง
 ท่าดอน เมาะละเหม่ง พะโค (หงสาวดี) กะเหรี่ยงกลุ่มนี้อยู่ปะปนกับชาวมอญ จึงถูกเรียกว่า
 “บาม่ากะยีน” เมืองที่สำคัญที่เป็นที่กล่าวถึงของชาวกะเหรี่ยง คือ เมืองตองอู ซึ่งเป็นเมืองเก่า
 ดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยงสะกอ

การอพยพเข้ามาในเส้นทางที่ 3 ชาวกะเหรี่ยงกลุ่มนี้อพยพเข้ามาตามสายน้ำแม่โขง
 แม่น้ำเจ้าพระยา เข้ามาอยู่ในอินโดจีนคือในดินแดนกัมพูชาและถอยร่นกลับขึ้นมาทางเหนืออีกครั้ง
 ในพงศาวดารพม่าโดยพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์กล่าวว่า “พวกตองซู่”
 (กะเหรี่ยงเผ่าปะโอ) เป็นคนที่มีนุษย์ต่างแดนข้างเคียงรู้จักกันมาก รู้จักกันทั่วกรุงสยามและเมือง
 เขมรจนกระทั่งแถบแม่โขงตอนล่างราวเมืองนครจำปาศักดิ์และแก่งพันเกาะในหัวเมืองไทยใหญ่

กะเหรี่ยงเป็นชนเผ่าที่จัดได้ว่ามีหลายเผ่าพันธุ์หลายภาษา มีการนับถือศาสนาที่ต่างกัน
 แต่กะเหรี่ยงดั้งเดิมจะนับถือผีเชื่อเรื่องต้นไม้ป่าใหญ่ ภายหลังหันมานับถือพุทธ คริสต์ กะเหรี่ยง
 มีถิ่นฐานตั้งอยู่ที่ประเทศพม่า แต่หลังจากถูกรุกรานจากสงครามกะเหรี่ยงจึงอพยพเข้ามาอาศัยอยู่
 ในประเทศไทย

ฐานข้อมูลวิจัยกลุ่มชาติพันธุ์ (<http://www.sac.or.th>) ได้แบ่งกลุ่มชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงในประเทศไทยมีทั้งหมด 4 กลุ่ม ได้แก่

1. กะเหรี่ยงสะกอ (Sgaw Karen) เรียกตัวเองว่า “ปะกาญอ” คนไทยเรียกว่า ยางขาว พวกกะเหรี่ยงสะกอในแถบตะวันตกของเชียงใหม่เรียกตนเองว่า บุกุนโย (Bu Kun Yo) กะเหรี่ยงสะกอผู้ชายนิยมใส่เสื้อสีแดงรัดเอวด้วยเชือกมีพู่และโพกผ้าสีต่างๆ ผู้หญิงที่ยังไม่แต่งงานนุ่งกระโปรงทรงกระสอบสีขาวยาวมีปักบ้างเล็กน้อย ส่วนผู้หญิงที่แต่งงานแล้วนิยมใส่เสื้อสีน้ำเงินเข้ม ส่วนล่างประดับด้วยลูกปัดสีแดงสีขาว สวมกระโปรงลายตัด โพกผ้าสีแดง ทั้งนี้กะเหรี่ยงสะกอเป็นกลุ่มที่มีประชากรมากที่สุด

2. กะเหรี่ยงโปว์ (Pwo Karen) เรียกตนเองว่า “โพล่ง” คนไทยเรียกว่า ยางโปว์ พม่าเรียกว่า ตะเลียงกะยีน (Taliang Kayin) ผู้ชายกะเหรี่ยงโปว์แต่งกายเหมือนชาวไทยพื้นราบทั่วไป ผู้หญิงแต่งงานแล้วใส่เสื้อทรงกระสอบเหมือนพวกสะกอแต่ยาวกว่าและสีแดงกว่า ท่อนบนปักลวดลายประดับลูกปัดเกล้าผมมีปิ่นเงินปักผม กระโปรงยาวคลุมข้อเท้ามีปักและพู่ห้อยใส่กำไลมือและแขนเป็นเครื่องหมายสวัสดิภะที่ข้อมือ ส่วนน่องสีกเป็นรูปกระดุกงูเชื่อว่าสามารถป้องกันเวทย์มนต์คาถาและภูตผีปีศาจ ส่วนใหญ่อยู่ในเขตจังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดลำพูน

3. กะเหรี่ยงบเว (B'ghwe Karen) หรือ “แบร” (Bre) หรือกะเหรี่ยงแดง เรียกตนเองว่า กะยา (Ka-ya) คนไทยเรียกว่า ยางแดง พม่าเรียกว่า คะยีนนี่ (Kayin-ni) แต่สมัยนี้เรียกเป็น คะยา (Kayah) ชาวอังกฤษเรียก คาเรนนี่ (Karen-ni) ซึ่งเขาแบบชื่อที่พม่าเรียกกะเหรี่ยงบเว ผู้ชายนุ่งกางเกงขาสั้นสีแดง โพกศีรษะ นิยมสักข้างหลัง ผู้หญิงนุ่งกระโปรงสั้นและสวมกำไลไม้ไผ่ที่ข้อเท้า

4. กะเหรี่ยงตองสูหรือปะโอ (Pa-O) คนไทยและคนพม่าเรียก ตองสู (Thaung thu) ไทยใหญ่เรียก ตองซู (Tong-Su) กะเหรี่ยงเผ่าสะกอเรียกว่า กะเหรี่ยงดำ พวกตองสูเดิมอาศัยอยู่บริเวณเมืองต่างๆ ใกล้ทะเลสาบอินเล แห่งมะเลย์ดในรัฐชานตอนใต้ประเทศพม่า เมืองที่ตองสูอยู่มากที่สุดคือ เมืองหลอยโหลงและเมืองสะท่ง ผู้ชายนิยมนุ่งกางเกงสีดำและสีขาว เลือแขนยาว ผ่าออกกลางใช้กระดุมผ้า ผู้หญิงนิยมแต่งชุดดำ โพกผ้าสีขาวหรือสีดำ

สำหรับกะเหรี่ยงในอำเภออุ้มผาง จังหวัดตากนั้น ส่วนใหญ่เป็นชาวกะเหรี่ยงสะกอหรือยางขาวและเรียกตัวเองว่า “ปะกาญอ” สังคมกะเหรี่ยงมีความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตมาก จะเห็นได้จากการกระทำที่พวกเขาปฏิบัติในวิถีชีวิตประจำวัน ชาวกะเหรี่ยงให้ความสำคัญและเชื่อในสิ่งลึกลับเหนือธรรมชาติมากนั่นคือ การนับถือผี ผีที่กะเหรี่ยงนับถือและมีความสำคัญ

มากได้แก่ ผีเจ้าที่ ผีบรรพบุรุษ ผีต่างๆ ที่สิงสถิตอยู่ตามป่าเขา ลำน้ำ ไนไร่และในหมู่บ้าน ฯลฯ ผีที่ถือกันว่าเป็นผีร้ายนั้นเชื่อว่าเป็นผีที่จะทำให้ประสบความเจ็บป่วยภัยทั้งปวง จึงมีการขอขมา หรือการเซ่นสังเวยด้วยอาหารต่างๆ เช่น หมู ไก่ เหล้า ฯลฯ ปัจจุบันชาวกะเหรี่ยงหันมานับถือ ศาสนากันมากขึ้น แต่ความเชื่อเรื่องผียังปรากฏให้เห็นในพิธีกรรมต่างๆ อยู่ ดังเช่นความเชื่อในการประกอบพิธีกรรมการขับไล่ในพิธีศพของชาวกะเหรี่ยงในอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก ที่มีความโดดเด่นทางด้านวัฒนธรรม ที่ยังคงสืบทอดรักษาระเบียบขั้นตอนในการปฏิบัติในพิธีกรรม อย่างเหนียวแน่นสะท้อนให้เห็นการประพฤติปฏิบัติตามความเชื่อในพิธีกรรมดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของชาวกะเหรี่ยง ซึ่งพิธีกรรมการขับไล่ของชาวกะเหรี่ยงสะกอ ในอำเภออุ้มผาง จังหวัดตากยังไม่มีผู้ศึกษาข้อมูลของพิธีกรรม จึงทำให้ผู้ศึกษาค้นคว้าสนใจ ศึกษาเพื่อเป็นการอนุรักษ์พิธีกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชนเผ่ากะเหรี่ยงสะกอไว้เป็น ลายลักษณ์อักษรให้ชนรุ่นหลังได้ทราบวิถีชีวิตที่เกี่ยวกับพิธีกรรม โดยการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ ศึกษาองค์ประกอบพิธีกรรมและความเชื่อในการขับไล่ที่มีการสืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. ศึกษาองค์ประกอบพิธีกรรมและขั้นตอนของพิธีกรรมการขับไล่ของชาว กะเหรี่ยงสะกอ
2. ศึกษาความเชื่อที่ปรากฏในพิธีกรรมการขับไล่ของชาวกะเหรี่ยงสะกอ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เข้าใจวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านยะแมะคี ตำบลโมโกร อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก ที่มีความสัมพันธ์กับความเชื่อในการประกอบพิธีกรรมการขับไล่
2. ทำให้ทราบองค์ประกอบและขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมการขับไล่ของชาวกะเหรี่ยง ในหมู่บ้านยะแมะคี ตำบลโมโกร อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก
3. ทำให้ทราบถึงลักษณะความเชื่อในพิธีกรรมการขับไล่ของชาวกะเหรี่ยง ในหมู่บ้านยะแมะคี ตำบลโมโกร อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก
4. ผลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าสามารถใช้เป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าประเพณี หรือความเชื่อในการประกอบพิธีกรรมอื่นๆ ของท้องถิ่นต่อไป

ขอบเขตการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาเก็บข้อมูลภาคสนามเฉพาะหมู่บ้านยะแมะคี หมู่ที่ 7 ตำบลโมโกร อำเภอกันตัง จังหวัดตาก สำหรับตำบลโมโกรนั้นมีอยู่ทั้งหมด 7 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านปรอผาใต้, บ้านตะเปือฟู, บ้านวะเบยทะเล, บ้านแม่กลองคี, บ้านแม่กลองใหญ่, บ้านแม่กลองน้อย, บ้านแม่กระแซและบ้านยะแมะคีซึ่งทั้งสองหมู่บ้านนี้อยู่ในหมู่เดียวกันคือหมู่ที่ 7 ผู้ศึกษาได้เก็บข้อมูลเฉพาะที่หมู่บ้านยะแมะคี เพราะประชากรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเป็น ชาวกะเหรี่ยงทั้งหมด ส่วนหมู่บ้านอื่นมีประชากรเป็นชาวไทยและชาวกะเหรี่ยงอาศัยอยู่ปะปนกัน ทำให้การประกอบพิธีกรรมการขับไล่ผีได้รับอิทธิพลของชาวไทย จึงมีความแตกต่างใน รายละเอียดของการประกอบพิธีกรรม ผู้ศึกษาจึงสนใจเลือกศึกษาพิธีกรรมและความเชื่อใน พิธีกรรมการขับไล่ผีที่บ้านยะแมะคี ซึ่งหมู่บ้านนี้มีประชากรทั้งหมด 158 คน ผู้ศึกษาเลือกกลุ่ม ผู้บอกข้อมูลจากผู้เข้าร่วมพิธีกรรมและมีคุณสมบัติในการบอกข้อมูลได้ทั้งหมดจำนวน 56 คน จากนั้นผู้ศึกษาได้เลือกไว้ 20 คน โดยเลือกแบบเจาะจงจากผู้ที่ได้เข้าร่วมพิธีกรรมการขับไล่ผี ที่บ้านของนายจอบะแธ ทักษีสกุลโรจน์ ตลอดระยะเวลา 3 คืน 4 วัน คือในระหว่างวันที่ 19 เดือนกันยายน พ.ศ. 2551 ถึง วันที่ 22 เดือนกันยายน พ.ศ. 2551

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษา พิธีกรรมและความเชื่อ ในการขับไล่ผีของชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านยะแมะคี ตำบลโมโกร อำเภอกันตัง จังหวัดตาก ในประเด็น ต่อไปนี้

- 2.1 ประวัติความเป็นมาของพิธีกรรมการขับไล่ผี
- 2.2 องค์ประกอบของพิธีกรรม
  - 2.2.1 บุคคลที่เข้าร่วมพิธีกรรม
  - 2.2.2 วัตถุและสิ่งของที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม
  - 2.2.3 สถานที่ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม
  - 2.2.4 วันและเวลาในการประกอบพิธีกรรม
- 2.3 ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมการขับไล่ผี
  - 2.3.1 ขั้นตอนเตรียมการ
  - 2.3.2 ขั้นตอนปฏิบัติในการประกอบพิธีกรรม

2.4 ลักษณะความเชื่อที่ปรากฏในพิธีกรรม

2.4.1 ความเชื่อของบุคคลที่เข้าร่วมพิธีกรรมการขับไล่ นำ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

2.4.1.1 ความเชื่อเกี่ยวกับผู้ประกอบพิธีกรรมการขับไล่ นำ

2.4.1.2 ความเชื่อเกี่ยวกับผู้ร่วมการขับไล่ นำ

2.4.1.3 ความเชื่อเกี่ยวกับผู้เข้าร่วมพิธีกรรมการขับไล่ นำ

2.4.2 ความเชื่อเกี่ยวกับวัตถุและสิ่งของที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

2.4.2.1 ความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องบูชา

2.4.2.2 ความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องสังเวทหรือเครื่องเซ่นไหว้

2.4.2.3 ความเชื่อเกี่ยวกับวัสดุสิ่งของของผู้เสียชีวิตและสิ่งของที่

ต้องใช้ในพิธีกรรม

2.4.2.4 ความเชื่อเกี่ยวกับภาชนะที่ใส่เครื่องบูชา เครื่องสังเวท

หรือเครื่องเซ่นไหว้

2.4.3 ความเชื่อเกี่ยวกับสถานที่ที่ใช้ประกอบพิธีกรรมการขับไล่ นำ

2.4.4 ความเชื่อเกี่ยวกับวัน เวลาในการประกอบพิธีกรรมการขับไล่ นำ

นิยามศัพท์เฉพาะ

พิธีกรรมการขับไล่ นำ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติในพิธีกรรมการขับไล่ นำ เป็นการขับไล่ ร้อง ที่ถ่ายทอดด้วยวิธีมุขปาฐะ โดยบทขับมีลักษณะที่ไม่ยาวนานการใช้ท่วงทำนองในการขับร้องซึ่งเป็นการปฏิบัติตามความเชื่อที่สืบทอดกันมาของชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านยะแมะคี ตำบลโมโกร อำเภอลี้มอญ จังหวัดตาก อย่างมีระเบียบขั้นตอน

องค์ประกอบของพิธีกรรม หมายถึง ส่วนต่างๆ ที่จำเป็นในพิธีกรรมการขับไล่ นำ รวมถึงความเชื่อที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1. บุคคลที่เข้าร่วมพิธีกรรม
2. วัตถุและสิ่งของที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม
3. สถานที่ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม
4. วันและเวลาในการประกอบพิธีกรรม

ขั้นตอนของพิธีกรรม หมายถึง ลำดับขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมการขับไล่
ได้แก่ ขั้นตอนเตรียมการและขั้นตอนปฏิบัติในการประกอบพิธีกรรมการขับไล่

ความเชื่อ หมายถึง ความเชื่อในพิธีกรรมการขับไล่จึงเป็นการยอมรับที่แสดงถึง
ความศรัทธา โดยไม่ต้องการเหตุผลว่าสิ่งที่เชื่อนั้นมีหลักฐานพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริงหรือไม่
ซึ่งผู้ศึกษาจำแนกความเชื่อตามองค์ประกอบในพิธีกรรมการขับไล่ ดังนี้

1. ความเชื่อของบุคคลที่เข้าร่วมพิธีกรรมการขับไล่ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้
  - 1.1 ความเชื่อเกี่ยวกับผู้ประกอบพิธีกรรมการขับไล่
  - 1.2 ความเชื่อเกี่ยวกับผู้เข้าร่วมการขับไล่
  - 1.3 ความเชื่อเกี่ยวกับผู้เข้าร่วมพิธีกรรมการขับไล่
2. ความเชื่อเกี่ยวกับวัตถุและสิ่งของที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้
  - 2.1 ความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องบูชา
  - 2.2 ความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องสังเวทหรือเครื่องเซ่นไหว้
  - 2.3 ความเชื่อเกี่ยวกับวัสดุสิ่งของของผู้เสียชีวิตและสิ่งของที่ต้องใช้
ในพิธีกรรม
  - 2.4 ความเชื่อเกี่ยวกับภาชนะที่ใส่เครื่องบูชา เครื่องสังเวทหรือ
เครื่องเซ่นไหว้
3. ความเชื่อเกี่ยวกับสถานที่ที่ใช้ประกอบพิธีกรรมการขับไล่
4. ความเชื่อเกี่ยวกับวัน เวลาในการประกอบพิธีกรรมการขับไล่

ขั้นตอนในการดำเนินงาน

การศึกษาพิธีกรรมและความเชื่อในการขับไล่ของชาวกะเหรี่ยงอำเภออุ้มผาง
จังหวัดตาก ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1. ขั้นเก็บรวบรวมเอกสาร

ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากสำนักหอสมุด
มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก หอสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
สำนักวัฒนธรรมจังหวัดตาก ที่ว่าการอำเภออุ้มผาง จังหวัดตากและค้นคว้าข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

2. ขั้นเก็บข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้เก็บข้อมูลภาคสนามจากหมู่บ้านยะมะคี หมู่ที่ 7 ตำบลโมโกร อำเภอลำปาง จังหวัดตาก โดยมีการกำหนดกลุ่มผู้บอกข้อมูลมีคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่ง ดังนี้

2.1 เป็นผู้อาศัยและมีภูมิลำเนาในหมู่บ้านนั้นไม่ต่ำกว่า 20 ปี

2.2 เป็นผู้ที่เคยร่วมพิธีกรรมการขับไล่ผีโดยไม่จำกัดเพศ อายุ การศึกษาและอาชีพ

ผู้ศึกษาเลือกกลุ่มผู้บอกข้อมูลจากผู้เข้าร่วมพิธีและมีคุณสมบัติในการบอกข้อมูลได้ทั้งหมดจำนวน 56 คน จากนั้นผู้ศึกษาได้เลือกไว้ 20 คน โดยเลือกแบบเจาะจงจากผู้ที่ได้เข้าร่วมพิธีกรรมการขับไล่ผีที่บ้านของนายจอบะแธ ทักษสกุลโรจน์ ตลอดระยะเวลา 3 คืน 4 วัน คือในระหว่างวันที่ 19 เดือนกันยายน พ.ศ. 2551 ถึง วันที่ 22 เดือนกันยายน พ.ศ. 2551 ในการเก็บข้อมูลภาคสนามผู้ศึกษาได้เก็บข้อมูลด้วยวิธีการดังนี้ คือ การใช้แบบสัมภาษณ์ การใช้แบบสังเกตการณ์ การบันทึกข้อมูลด้วยเครื่องบันทึกเสียงและการบันทึกพิธีกรรมด้วยกล้องถ่ายภาพ

3. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษานำข้อมูลที่ได้จัดทำเรียบร้อยแล้ว มาวิเคราะห์ตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้แล้วนำเสนอโดยการพรรณนาวิเคราะห์ ดังนี้

3.1 องค์ประกอบของพิธีกรรม

3.1.1 บุคคลที่เข้าร่วมพิธีกรรม

3.1.2 วัตถุและสิ่งของที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม

3.1.3 สถานที่ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม

3.1.4 วันและเวลาในการประกอบพิธีกรรม

3.2 ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมการขับไล่ผี

3.2.1 ขั้นเตรียมการ

3.2.2 ขั้นปฏิบัติในการประกอบพิธีกรรม

3.3 ลักษณะความเชื่อที่ปรากฏในพิธีกรรม

3.3.1 ความเชื่อของบุคคลที่เข้าร่วมพิธีกรรมการขับไล่ผี

3.3.2 ความเชื่อเกี่ยวกับวัตถุและสิ่งของที่ใช้ประกอบพิธีกรรม

3.3.3 ความเชื่อเกี่ยวกับสถานที่ที่ใช้ประกอบพิธีกรรมการขับไล่ผี

3.3.4 ความเชื่อเกี่ยวกับวัน เวลาในการประกอบพิธีกรรมการขับไล่ผี

4. ชั้นเสนอผลการศึกษาค้นคว้า เสนอผลการศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีพรรณนา
วิเคราะห์ภาพประกอบเนื้อหา โดยเสนอเป็นบทๆ ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

บทที่ 4 พิธีกรรมและความเชื่อในการขับไล่ของชาวกะเหรี่ยงบ้านยะมะคี

ตำบลโมโกร อำเภอลำปาง จังหวัดตาก

บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ภาคผนวก ก ตัวอย่างข้อมูลจากแบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์

ภาคผนวก ข ตัวอย่างบทขับไล่

